

[Portada \(/\)](#) / [Articles \(articles\)](#)

([https://ads.eltemps.cat/www/delivery/ck.php?
oaparams=2_bannerid=198_zoneid=4_cb=321998b0a7_oadest=https%3A%2F%2Fwww.fundacic
realitat-transformada](https://ads.eltemps.cat/www/delivery/ck.php?oaparams=2_bannerid=198_zoneid=4_cb=321998b0a7_oadest=https%3A%2F%2Fwww.fundacicrealitat-transformada))
PUBLICITAT (PUBLICITAT)

LLIBRES

Un diagnòstic sever de l'estat de l'art contemporani

Iván de la Nuez, nascut a L'Havana, però resident a Barcelona des de fa molts d'anys, ha escrit el llibre 'Teoría de la retaguardia. Cómo sobrevivir al arte contemporáneo (y a casi todo lo demás)' a Editorial Consonni.

Per *Pere Antoni Pons (/autor/ppons)*.

06.03.2019

◀ 3

(/imatges/articles/ivan-2.png)

Iván de la Nuez publica 'Teoría de la retaguardia' | Il·lustració de Josuene

Segueix-nos a Facebook per assabentar-te dels nostres darrers reportatges

M'agrada

A 21 mil persones els agrada. [Inscriu-te](#) per a veure què agrada a les teves amistats.

Essent moderats, es pot dir que el món de l'**art contemporani** (ja en parlarem, del no-res absurd d'aquest adjectiu) és un caos carnavalesc, almenys en aquelles esferes en què la fama i els diners tenen un pes determinant.

És difícil resumir quines són les inèrcies més perniciososes que regeixen el món de l'art, quins són els pitjors mal vicis que s'hi troben i quins els problemes que més urgentment caldria resoldre. Vet aquí una atropellada i brevíssima enumeració. Hi ha la qüestió dels artistes que, autocomplaents i amb un coneixement limitat o esbiaixat de la tradició, es limiten a repetir de qualsevol manera fórmules estantisses i tronades, unes fórmules que els artistes en qüestió dediquen més esforços a vestir retòricament i conceptualment que a treballar-les des del punt de vista tècnic i intel·lectual. **També hi ha la qüestió dels crítics que per escriure i parlar sobre art fan servir un argot només apte per a iniciats**, un argot que en realitat no és res més que prosa pseudoacadèmica, àrida, pedant i espessa, bijuteria verbal sense substància. També hi ha un mercat –hi participen col·leccionistes, marxants, *curators*, galeristes, directors i patronats de museus, institucions públiques, artistes, crítics, responsables de fires...– que ha aconseguit confondre el conjunt de la societat fins al punt de fer-li creure que el valor d'una obra depèn del seu preu.

També hi ha una utilització de la política per part d'artistes i de *curators* que es presenta com el sùmmum del progressisme, de la noblesa moral i de l'esperit crític però que, en realitat, és un exemple de manual de pensament de pilot automàtic, de marxisme rococó, de gregarisme inofensiu –hi ha res més gregàriament inofensiu que explicar, de nou, la crisi i les maldats del capitalisme des del nucli del món i del mercat de l'art? També hi ha, òbviament, un **capgirament absolut –un pur sarcasme– de valors i de conceptes**, en el sentit que aquells artistes i aquelles obres que els presumptes entesos fan passar per més moderns, singulars, trencadors i lliures de prejudicis sovint són els més epigonals, previsibles i fàcilment assumibles per la maquinària del sistema. I per descomptat també hi ha, amb totes les excepcions que es vulgui, el silenci de tots aquells que, per impotència, peresa, interès o cinisme, resten impassibles i donen per bo l'actual ordre de coses.

L'assagista, crític i comissari d'exposicions **Iván de la Nuez** (<http://www.ivandelanuez.org>), nascut a L'Havana, Cuba, el 1964, però resident a Barcelona des de fa molts d'anys, ha escrit el llibre ***Teoría de la retaguardia. Cómo sobrevivir al arte contemporáneo (y a casi todo lo demás)*** (<https://www.consonni.org/es/publicacion/teoria-de-la-retaguardia>) (Editorial Consonni) per trencar, en part, aquest silenci. Breu i fragmentari, el llibre de vegades és més virtuosament literari que entenedor i precís –quan se li presenta l'oportunitat de fer un joc de paraules, l'autor rares vegades s'hi resisteix–; per tant, algunes de les crítiques de **De la Nuez** al sistema de l'art queden una mica vaporoses; en general, però, no hi ha dubte que posa damunt la taula reflexions interessants –necessàries?– i que no s'està de ficar el dit en certes nafres.

Reprement el fil (“reprendre” aquí és sinònim de “discutir”, “complementar”, “ironitzar” i “contradir”) del llibre *Teoria de l'avantguarda*, que **Peter Bürger** va publicar el 1984, **De la Nuez** dibuixa la seva mirada panoràmica sobre l'art contemporani. És una mirada que pren com a punt de partida la següent reflexió: mentre que **Bürger** considerava que les dues tasques més importants de l'art eren “romper con la representación y disolver la frontera que lo separaba de la vida”, en l'actualitat el que marca la relació entre l'art i la vida no és una distància sinó “una tensión entre el arte y la supervivencia, que es la continuación de la vida por otros medios (eso sí, más precarios)”. És la manera que té l'autor de dir que, així com està el panorama en termes socioeconòmics, polítics, ètics i culturals, no té sentit continuar aplicant la mateixa concepció i les mateixes formes de l'art (d'art “contemporani”, una etiqueta que ja no vol dir res) que s'han aplicat durant els darrers cinquanta anys, o més.

En relació amb això, un dels capítols més interessants és el primer. L'autor hi parla, amb ironia i estudiada perplexitat, de la vigència dels *ready-made* duchampians, i afirma que “si **Duchamp**, o más tarde **Jeff Koons**, concedieron entidad artística a algunos objetos –el urinario, una aspiradora– por el hecho de colocarlos en una galería, ahora le ha llegado el turno a los *sujetos*”. **De la Nuez** es refereix a l'exhibició de dos vagabunds romanesos (reals) en un Museu de Malmö, a la peça *Jueus en una vitrina* que es va poder veure en una exposició al Museu Jueu de Berlín i a la idea de convertir la presó de Guántanamo en museu. **De la Nuez** sap que res d'això no representa una novetat en la història recent de l'art, però sí que és conscient que és una fórmula tan esgotada que, continuar insistint-hi, avui té alguna cosa de cínic i profundament immoral: “a estas alturas, resulta difícil sobrellevar estas operaciones que denuncian el crimen reproduciendo el crimen, que redoblan la dominación para que esta resulte aún más evidente, y que llegan a la humillación de seres humanos... ¡para que podamos constatar la crisis del humanismo!”.

Subscripció al butlletí (butlletí)

Rep les novetats d'El Temps al teu correu:

Adreça electrònica	ALTA
--------------------	------

Respecte de l'esgotament d'aquesta fórmula, hi ha un aspecte que **De la Nuez** no tracta, que va més enllà de la qüestió ideològica i moral i que per mi és bàsic: el desdeny per l'art com a experiència sensorial, anímica i estètica d'una part considerable d'això que anomenem art contemporani. Mentre que la proesa cultural de **Duchamp** va consistir justament a arraconar la qüestió estètica –l'urinari era trencador i modern dins un museu precisament perquè era un urinari real, literal, no retocat amb intencions artístiques–, avui aquesta insistència en una operació trencadora i avantguardista que ja té més d'un segle –¿hi ha res més reaccionari que fer creure que és avantguardista i trencadora una manera de fer i de crear que ja està venerablement institucionalitzada?– requereix una modificació per revigoritzar-se, i aquesta modificació no pot ser sinó una reincorporació de l'estètica –entesa en un sentit no superficial, com a cosa només per fer bonic, sinó com a motor per generar nous sentits, per convocar noves idees, per proposar noves experiències (intel·lectuals i sensorials) i per temptejar noves expressions.

Mordaç, **De la Nuez** inevitablement se'n riu d'un cert argot gremial –quan se li escapa el terme “estrategia curatorial” de seguida es disculpa i promet que no tornarà a usar-lo– i, també, d'una certa fe cega, totalment exempta d'autocrítica, que el món de l'art té en ell mateix i en tot el que fa. “Un Arte Contemporáneo que, cada vez más, se confunde con el Evangelio y que, mientras se jacta de su apelación al conocimiento, más se funde con la fe”. A mi aquesta frase m'ha fet pensar en una de **Tom Wolfe** al seu llibre *La paraula pintada*. La frase de **Wolfe**, escrita als anys 70, diu que, en el passat, l'art era una qüestió de veure per creure (és a dir, de veure una obra per creure, o no, que era bona o que significava o expressava unes determinades coses), mentre que en el present és una qüestió de creure per veure (és a dir, de creure que una obra és bona per veure o adonar-te que ho és, o de creure que significa o expressa unes determinades coses per adonar-te que, en efecte, les significa o les expressa).

Altres temes que aborda **De la Nuez**, inevitables en un llibre sobre l'estat de l'art actual, són: 1) els museus esdevinguts franquícies –venuts als diners bruts de certes dictadures i de certes fortunes colossals mentre artistes, *curators* i companyia continuen fent creure que ofereixen un art sobirà i valent, alliberat de cotilles–; 2) la sobreabundància visual d'un món en què posar en circulació més imatges –pintures, fotografies, muntatges, pel·lícules, vídeos...– i aconseguir que la imatge que tu crees tingui un sentit i un recorregut és cada cop més una quimera; 3) la contradicció ideològica estructural, potser irresoluble, que batega al cor de gran part de l'art actual, una contradicció que l'autor resumeix dient que, des de l'art contemporani, “validamos las prácticas del capitalismo más salvaje mientras sublimamos las teorías del socialismo más candido”; i 4) la crisi del multiculturalisme, que després de la caiguda del Mur de Berlín i el desmantellament del comunisme va convertir-se durant uns anys en una mena de panacea omnipresent i que avui ja només és una etiqueta gastada, una paròdia poc elaborada i superficial del que hauria de ser l'autèntica diversitat. **De la Nuez** ho diu amb una concisió de sulfumant: “lejos de ofrecer una alternativa a la estandarización de la globalización, el multiculturalismo ha acabado como su fase exótica”.

Com sol passar amb aquests tipus de llibres, *Teoría de la retaguardia* funciona millor –és més clar, concret, lúcid i interessant– a l'hora de fer diagnòstics dels problemes que a l'hora de prescriure receptes per trobar-hi cures i solucions. Cap retret: veure allò que no funciona també té mèrit, i exposar-ho públicament encara més. Des del meu punt de vista, l'únic retret que es pot fer al diagnòstic de **De la Nuez** és que el

centri només en la qüestió sociopolítica, econòmica i ideològica i, paral·lelament, prescindeixi en excés del que ja he referit abans: la part més artesanal, tècnica, virtuosa i sensorial de l'art.

Si avui l'art (contemporani, ehem, ehem) fa la impressió d'estar estancat és en bona mesura perquè molts artistes, museus, *curators* i crítics desdenyen uns aspectes i uns atributs artístics que ells associen a l'art del passat però que, en realitat, són tan vigents i rellevants com sempre. Aquests aspectes o atributs són el domini de la tècnica, el coneixement dels recursos de l'ofici, les ganes per part de l'artista de dialogar (de vegades a crits i amb insults, de vegades constructivament) amb el llegat de la tradició, la voluntat d'expressar-se (o descriure el món) amb una mirada i un estil singulars... I el que més ràbia fa de tot plegat és que, avui tant com sempre –qui sap si avui més que mai–, són legió els artistes que treballen bé, que saben el que es fan, que tenen una idea atrevida, rigorosa i autoexigent del propi art, que, a pesar de les dificultats i d'un context que els ignora, els menysprea, es nega a entendre'ls o els margina, continuen anant cada dia al taller, impulsats per una mescla de passió, de necessitat, d'obsessió i d'alegria.

La lectura d'un llibre com *Teoría de la retaguardia*, que aborda des de la literatura els problemes i els reptes del món de l'art, demostra que, tot i que en la societat actual les imatges són el que preval d'una manera invasiva i gairebé depredadora, les paraules encara són l'eina més útil per clarificar confusions, per desmuntar contrasentits i per mirar de proposar vies de futur. Ho diu també el propi **De la Nuez**: “la apoteosis de las imágenes acabará siendo una prueba irrefutable de la supervivencia de la literatura”.

consonni

TEORÍA DE LA RETAGUARDIA
CÓMO SOBREVIVIR AL ARTE CONTEMPORÁNEO
(Y A CASI TODO LO DEMÁS)

IVÁN DE LA NUEZ